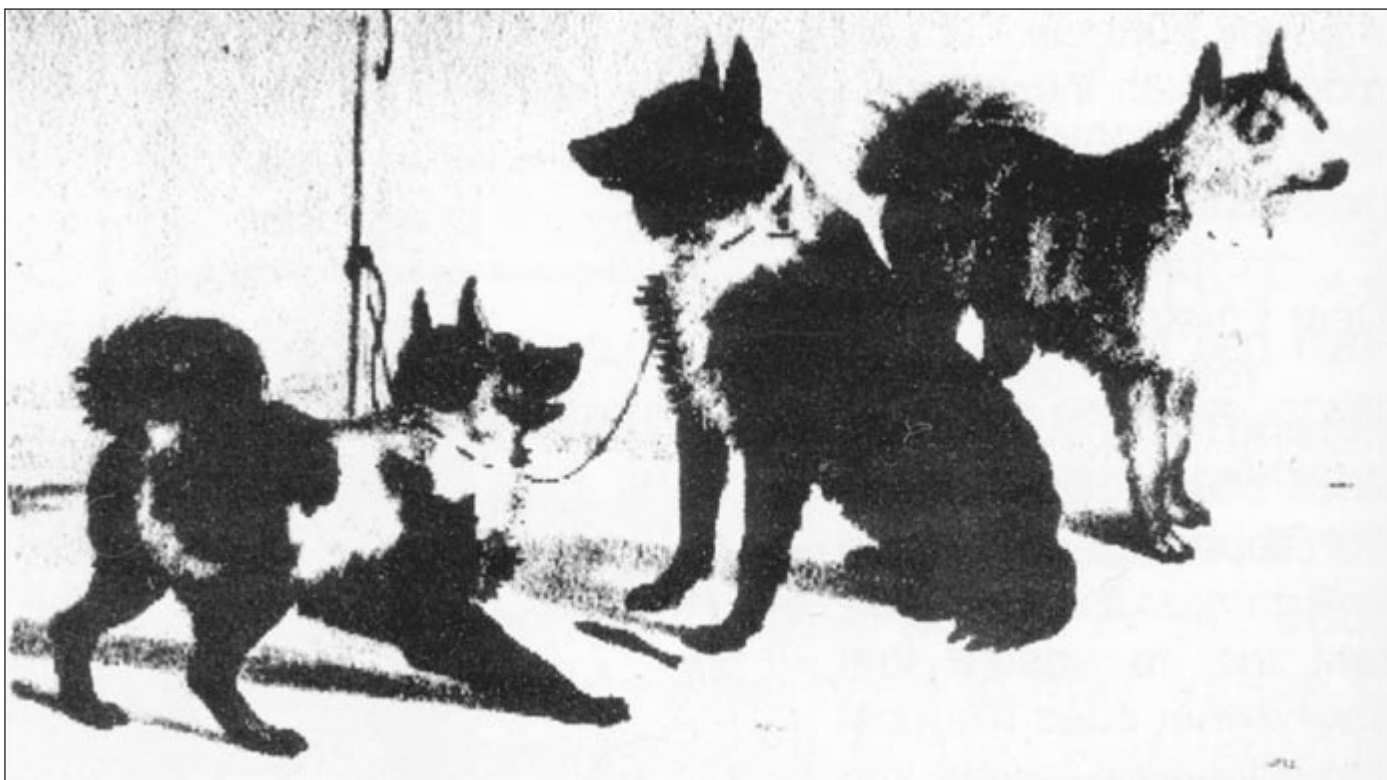

Mistä ne tulivat ja miltä ne näyttivät ?

Osa 1/3 © Bob Thomas
Käännös Ika

Tämä ei ole kompakysymys. Totuus on, että vastaus riippuu ajankohdasta, josta on kyse – ennen vai jälkeen sen, kun Siperian alkuperäiskansat alistettiin Venäjän Keisarikunnan alamaisiksi ⁽¹⁾.

Tämä ensimmäinen osa kolmiosaisesta sarjasta kertoo eri kansojen historiallisista taustoista ja mitä heille tapahtui kasakoiden ⁽²⁾ saapumisen jälkeen. Tiedemiesten ja matkalaisten kuvaukset näiden kansojen koirista 100 vuotta ennen kuin ensimmäiset rekikoirat tuotiin Nomeen ovat mielenkiintoisia. On selviö, ettei valokuvia ole tuolta ajalta, 1600-luvun lopulta, joten parhaimmat kuvaukset mitä meillä on, ovat piirroksia.

Ei epäilystäkään, että oli aika, jolloin korjakit, jukagirit, tsuksit, kamtsadaalit ja muut alkuperäiset Siperian kansat viettivät melko eristäytynyttä elämää. Mahdollisesti myös heidän koiransa olivat rakenteeltaan erilaisia – jopa geneettisestikin.

Krasheninnikov ja **Steller***³ mainitsivat useampaankin otteeseen, etteivät eri heimot olleet tietoisia toisistaan. Heidän elintapansa olivat hyvin erilaisia ja täydellisesti sidoksissa siihen ympäristöön ja niihin olosuhteisiin, joissa he elivät. Ilmastot vaihtelivat suunnattomasti ja kielellisesti oli lähes yhtä monta murretta kuin heimokuntia.

Kamtsadaalit asuttivat Kamtsatkan eteläisintä osaa. Heitä oli ainakin kaksi eri heimokuntaa – pohjoinen ja eteläinen. Pohjoisen heimokunnan aluetta

oli Kamtsatka-joki ja Beringin meren joet Uka-joen suulta etelään Nalachevaan. Eteläinen heimokunta asutti aluetta Beringin meren rannalta Nalacheva-joelta Lopatkan niemimaalle, sekä Ohotskin meren rannalta Lopatkan niemimaalta Chariuzova joelle.

Steller mainitsee: "Kaikki aseet ja kotaloustarvikkeet ovat eri kansoilla erilaisia... Yksi esimerkki on heidän erilaiset tapansa käyttää koiria reen edessä."

Korjakit asuivat pohjoiseen ja länteen kamtsadaaleista – paimentolaiskorjakit liikkuivat porokarjojensa mukana; vakiintuneet korjakit asuivat jokien varsilla. Eri korjakkiklaanit nimesivät itsensä sen joen mukaan, jonka varrella he asuivat. Nämä kaksi korjakkheimoa (paimentolaiset ja vakiintuneet) puhuivat hyvin erilaista kieltä. Tsuksit, lamuutit, tunguusit

Piirros Krasheninnikovin kirjassa kuvaa koiria noin vuonna 1735: "Rekikoirat olivat ainoita kuljetukseen käytettyjä eläimiä eteläisellä Kamtsatkalla".

Nykypäivän kamtsatkalainen uroskoira Petropavlovskin alueelta. Turkki on HYVIN tiheä, silmät HYVIN vinot. Väri on valkoinen/kerma, jossa tumma satula. Kallo on melko leveä silmien kohdalta ja korvien asento leveämpi kuin voisi olettaa. Korvalehti on HYVIN paksu. Tämä koira on säkä-korkeudeltaan noin 56 cm tai vähemmän ja painaa noin 20-22 kiloa (on painavanpi kuin miltä näyttää). Luus-ton voisi arvioida olevan keskitasoa kevyemmän.

ja jukagrit asuivat Anadyr-joen varrella aina Chukotkan (Chukotskin) niemimaalle asti ja länteen Kolyma-joelle. (Krashennikovin kirjoittaessa tätä Anadyr-joki oli rajana korjakkien - jotka olivat Venäjän alamaisia - ja tsuktisien - jotka eivät olleet - välillä.)

Kasakat ⁽²⁾ tulivat Siperiaan 1600-luvulla lännestä ja idästä (Deshnev haaksirikoutui Anadyrilla 1647) ja tultaessa 1700-luvulle alkuperäiskansat taistelivat invaasiota vastaan. Suurin kapina tapahtui 1731, jolloin kasakat "lävistivät jokaisen vastaantulevan miekalla".

Linnakkeita rakennettiin, veroja kannettiin ja koiria myytiin.

Krashennikov mainitsee: "ettei voinut ostaa rekeä ja koiria, edes huonopiakaan, ja varusteita vähemmällä kuin kymmenellä ruplalla". Hän mainitsee myös, että oli tavannut kamtsadaalin, joka uhrasi 62 ruplaa neljään koiraan.

Krashennikov kertoo kamtsadaalien ja korjakkien keskinäisestä kaupankäynnistä 1735 seuraavasti: "He vaihtavat korjakkien kanssa soopelin, ketun ja pitkäkarvaisten valkoisten koirien nahkoja.... he vaihtavat tavaroita, joita heillä on yllinkyllin niihin, joita he tarvitsevat, kuten koiriin, veneisiin...."

E.A.P. Crownhart-Vaughan käänsi ja kirjasi huomautuksia Stepan Petrovitch Krashennikovin kirjaan: **"Matkustusta Kamtsatkalla"** (Explorations of Kam-

chatka, North Pasific Scimitar), joka kertoo Venäjän Keisarillisen Hallituksen järjestämästä tutkimusmatkasta itäiseen Siperiaan 1735-1741. Tämä teos, joka on uudelleen painettu 1972 Oregonin Historiallisen Seuran toimesta mainitaan "monumentaaliseksi". Seuran julkaisu on ainoa kokonainen ja lyhentämätön englanninkielinen käännös. Krashennikovin kirjasta löytyy seuraavanlaisia kuvauksia koirista.

"Kamtsatkalaiset koirat eivät eroa meidän maatyöläisten koirista. Ne ovat yleensä valkoisia, mustia, mustalaukkaita tai harmaita kuten sudet, vähemmän näkee kellertäviä tai muita sävyjä. Niiden sanotaan olevan hyvin sitkeitä ja elävän pidempään kuin muut koirat, joka voidaan selittää niiden kevyellä dieetillä, joka koostuu vain kalasta."

"Kamtsadaalit ja kasakat eivät käytä hevosia vaan koiria kuljetukseen, kuten on jo mainittu. Kamtsatkalaiset koirat eivät ollenkaan eroa omistamme. Ne ovat yleensä keskikokoisia, monen värisiä, mutta yleisimmin valkoisia, mustia ja harmaita. Ne koirat, joita käytetään reen vetoon ovat kastroituja.

Yleensä käytetään neljää koiraan yhden reen vetämiseen, kahta heti reen edessä ja kahta hieman edempänä.

Näitä neljää koiraan sanotaan valjakoksi, kuten me kutsumme useampaa rattaiden eteen valjastettua hevosta valjakoksi. "(kääntäjän huom. Suoraan käännetynä artikkelissa lukee: näitä neljää koiraan sanotaan 'nartaksi', kuten... mutta ilmeisesti tarkoitetaan kokonaisuutta. koirat & reki. Nartta käännetään yleensä (koira)reeksi, mahdollisesti käsitys- tai käännösvirhe jossain välissä.)

"Koirat toimivat tässä maassa myös

'lampaina', niiden turkikisia käytetään kaikenlaisiin pukimiin, kuten on mainittu. Ihmiset ovat hyvin ihastuneita valkoisten pitkäkarvaisten koirien turkiksiin, he koristavat näillä viittansa ja kaapunsa, riippumatta siitä mitä materiaalia pukimet ovat."

"Neljä koiraan voi vetää noin viiden pudin* kuorman. Siinä ei ole mukana ajajan ja koirien ruokatarvikkeita. Kun ura on avoin ja tiivis, ne voivat kulkea noin 30 virstaa** päivässä tai 150 virstaa ilman kuormaa, varsinkin aikaisin keväällä, kun maa on jäinen ja hyvin kova ja kun reessä on luiset jalakset.

* Pud (pood) on venäläinen mitta, joka vastaa 36,113 paunaa = 5 pudia on noin 180,5 paunaa = n. 82 kg

** Virsta on 2/3 mailia eli 1,067km; 30 virstaa on noin 32 km, 150 virstaa n. 160 km

"Syksyllä miehet ahkeroivat kalastuksen ja hanhen, joutsenen ja sorsanpyynnin parissa. He valjastavat koirat kärkyjen eteen ja valmistelevat puutavaraa rekiä ja muita tarvekaluja varten. Talvella miehet metsästävät soopeleita ja kettuja; valmistavat kalaverkkoja ja käyttävät rekeään polttopuun ja muiden välineiden kuljetukseen..."

G.H. Von Langsdorff kirjoittaa kirjaan: **"Matkoja maailman eri osiin"**

Valokuva on otettu Khavarovskissa (Habarovsk) ennen vuotta 1907. Khavarovsk sijaitsee runsaat 640 kilometriä Vladivostokista pohjoiseen lähellä Amur-jokea - hyvin kaukana lounaassa Kamtsatkalta. Näillä koirilla on tyvistetyt hännät. Ovatko ne korjakkikoiria tai kamtsadaalikoiria?

Osa Ghijigalaisesta (Giziga) valjakkoirakuvasta, kuvannut 1899 W.B. Vanderlip. Ghijiga ja samanniminen joki ovat Ohotskin meren puolella, Ghijigan lahdella- joka oli korjakkien asuinalueita.

Valokuva Sakari Pälsin tutkimusmatkalta 1917. Tsuktsitaiteilija Karlayriginin koira. Kuva Museovirasto.

(Voyages and Travels in Various Parts of the World during the Years 1803, 1804, 1805, 1806 and 1807).

”Kamtsadaalikoiralla on pitkä, suippo kuono, pystyt, teräväkärkiset korvat ja ne muistuttavat sutta hyvin paljon. Euroopalaisista koirista ne muistuttavat eniten paimenten koiria suippoine kuonoineen. Joidenkin turkit ovat suorat ja lyhyet, toisten pitkät ja pehmeät. Joillakin on selvästi lampaankarvamainen turkki, jonka voi leikata, pestä ja kehrätä langaksi. Koirat, joilla on tällainen turkki tai pitkä ja hieno kutsutaan ”jaloiksi pohatoiksi” tai vain karvaisiksi ja niiden nahat ovat erittäin haluttuja. Niistä voidaan valmistaa lämpimiä talvivaatteita ja koristella asusteita. Nämä koirat eivät ole kovin hyviä vetoeläiminä, niitä ei voi käyttää tuoreella lumella tai jos lumi on kovin syvää, sillä molemmissa tapauksissa lumi takeruu niiden turkkiin ja sotkeutuu siihen, jossa se jäätyy ja haittaa koiran liikkumista. Korkearaajaiset ja ohuturkkiset koirat ovat parhaita vetämään kevyttä rekeä. Jotkut koirista haukkuvat kuten meidän, mutta suurin osa ei hauku koskaan, ne vain ulvovat. Niiden väriyty vaihtelee suunnattomasti, ne voivat olla mustia, valkoisia, harmaita, punaisia ja melkein aina laikukkaita tavalla tai toisella”.

”Tämä keitto tulee antaa niille lypsylämpöisenä, ei koskaan kuumana. Näin ruokittuna niistä kasvaa vahvoja ja isoja ja niiden, jotka syövät parhaiten, ennustetaan aina olevan vahvoja, käyttökepoisia koiria. Suuriluiset koirat, joilla on korkeat ja vahvat jalat, pitkät, pystyt ja terävät korvat, suureksi aukeava kita, leveä kallon takaosa ja rintakehä, katsotaan olevan parhaiten rakentuneet työhön.”.

”Toinen operaatio, minkä vetokoiria

Osasuurenno kuvasta ”Ylä-Kolyman Jukagirien nahkateltoa”, Waldemar Jochelson ”Peoples of Asiatic Russia” (Aasialaiset Venäjän kansat) 1928.

AKA

kokee (ensimmäinen oli kastraatio, käänt. huom.) on niiden häntien typistys, kuten englantilaisilla hevosilla. Koska niiden häntä normaalisti on hyvin pitkä ja tuuheakarvainen, olisi se matkanteossa vaivalloinen. Siksi vain harvoin näkee kamtsadaalikoiran, jolla ei olisi typistettyä häntää. Tätä operaatiota ei tehdä, ennenkuin koiran arvellaan olevan täysikasvuinen, noin kahden ja kolmen vuoden välillä. Oletetaan, että mikäli se tehdään varhemmin, estäisi se eläimen kasvua.”

”Jokaisella koiralla on nimi, jonka se on nuorena saanut. Useimmiten se otetaan koiran väristä tai jostain sen erikoispiirteestä esim: Lyhytkorva, Pitkäkorva, Luppakorva, Teräväkuono, Punapilkku, Mustapäätä, Valkotassu, Lyhyhäntä jne.”

”Kaikkialla Kamtsatkalla on vakituisia postiasemia joissa matkalaiset voivat talvella varustautua koirilla, kuten Euroopassa hevosilla. Asemat ovat yleensä noin 30-40 virstan välein, joskus 50 ja muutamat jopa 70 virstan päässä. Jokaiselle matkalaiselle on reki ja kuusi koiraa, hänellä on lisäksi mukanaan toinenkin reki, jossa on hänen tavarensa ja jota ajaa kamtsadaali. Tämä palaa sitten takaisin edelliselle asemalle molempien rekiä ja koirien kanssa”.

”Normaali matkavauhti on noin 10-12 virstaa tunnissa, mutta parhaimmat koirat voivat juosta 15-20 virstaa tunnissa. Yleensä koirat ravaavat niin tasaista vauhtia, että jos ura on kohtuullisen hyvä, ne tahtavat lähes saman matkan tunnista toiseen.

Tigilissä, eräässä paikassa Kamtsatkan rannikolla tapasin erään kuriiri virkamiehen, joka oli matkustanut 1500 virstaa 9 ja puolessa päivässä, noin 150 virstaa joka vuorokausi. Hän oli vaihtanut koiria jokaisella postiasemalla”.

(1) Alkuperäiskansoilla ei ollut mitään metallitarvekaluja. He käyttivät jousia ja nuolia sekä kiviä tai liuske- tai luukärkisiä keihäitä. He olivat löyhästi järjestäytyneet, eivätkä he useinkaan ymmärtäneet kuin lähimpien heimojen kieltä, heillä ei ollut järjestäytyntä heimo-yhteisöä – eivätkä he siten olleet minkäänlainen ”vastus” Venäjän valloitusshankkeessa.

(2) **Kasakat** - enemmän sosiaalinen kuin etninen ryhmä, johon kuului monia kansalaisuuksia sekä myös hylkiöitä, rikollisia, kulkureita ja vapautettuja (orjia). Heidät rekrytoitiin Stroganov-kauppiassuvun palkkasotureiksi 1500-luvun lopulla, jotta tataarit eivät saisi liikaa valtaa Siperian ja Venäjän turkiskaupassa.

(3) **Georg Wilhelm Steller** oli nuori saksalainen luonnontieteen apulaisprofessori Pietarin Tiedeakatemiasta ja toisen Beringin Tutkimusretken jäsen. Hän kuoli kotimatalla 1746 ja hänen muistiinpanonsa annettiin Krasheninnikoville ja liitettiin raportteihin.

Copyright 2001-2002 ISHC News.
Kaikki oikeudet pidätetään.

Kaikki uudelleen julkaisut painamalla, elektronisesti kopioimalla tai millään muullakaan tavalla, on kielletty.

Tämä artikkelisarja on julkaistu ISHC NEWS-lehden numeroissa 4 - 6 / 2001 ja julkaistu ISHC:n ja tekijän luvalla.

Tutustumisen arvoinen matkakohde Helsingissä:

Kulttuurien museo

Vuonna 1938 rakennettu Tennispalatsi on muuttunut peruskorjauksen myötä virkistyskeitaaksi, jossa on **Kulttuurien museo**, Helsingin kaupungin taidemuseo, Finnkinon elokuvakeskus sekä myymälöitä, ravintoloita ja kahviloita.

Kulttuurien museo on maamme ensimmäinen tieteelliseen tutkimustyöhön perustuva etnografinen museo. Museo tuo maailman kulttuurien rikkaan ja kiehtovan perinnön Helsingin ydinkeskustaan. Tennispalatsiin on sijoitettu Kansallismuseossa toimineet yleisnografiset ja suomalais-ugrilaiset kokoelmat, niiden tutkimus ja näyttelytoiminta.

Kulttuurien museon näyttely 14.5.2002 - 29.9.2003 Siperia. Taigan ja tundran kansoja

SIPERIA Taigan ja tundran kansoja esittelee kiehtovan, pelkistetyn esine- ja maailman, joka kertoo kuinka Siperian ankara luonto on pakottanut asukkaansa sopeutumaan ja selviytymään vaikeissa olosuhteissa. Näyttely vie katsojan arktisten alkuperäiskansojen pariin laajalle alueelle Uralilta Kamtsatkan niemimaalle, jossa luonto on säädellyt elinkeinoja, elämäntapaa ja maailmankatsomusta.

Esillä on lähes tuhat esinettä, mm. nenetsiläisen poropaimentolaisen kota, obin-ugrilaisien kansojen metsästyks- ja kalastusvälineitä, samaanipukuja, rituaaliesineitä, soitimia ja tsuksien taidetta. Näyttelyn loisteliaassa siperialaisten pukujen kokoelmassa yhdistyvät käytännöllisyys ja esteettisyys. Suomen kansallismuseon oma, Siperian alkuperäiskansojen elämää valaiseva kokoelma on ensimmäistä kertaa näin laajasti esillä. Lisäksi Kulttuurien museoon on saatu lainaksi Pietari Suuren museosta Pietarista ainutlaatuinen kokoelma M.A. Castréinin monilta Siperian-matkoiltaan hankkimia esineitä. Monet näyttelyn esineet nähdään Suomessa ensimmäistä kertaa.

Suomalaiset tiedemiehet suuntasivat Siperiaan 1800-luvulta lähtien. Kiinnostus suomalais-ugrilaisiin kielisiin ja kansoihin on tehnyt suomalaisesta Siperian-tutkimuksesta omaperäistä ja kansainvälisesti merkittävää.

Nykyisin monen poropaimentolaisuutta tai metsästystä harjoittaneen kansan elämänmuoto on katoamassa teollistumisen ja ekologisen tasapainon järkkymisen myötä. Siperiassa on rikkaat luonnonvarat, ja alueelta on porattu öljyä 1970-luvulta. Monet alkuperäiskansat ovat joutuneet muuttamaan kaupunkien tai väistymään perinteisiltä asuinalueiltaan. Näyttely on myös kannanotto näiden vähemmistökuulttuurien säilymistä puolesta. Vuoden 1989 väestönlaskennan mukaan uraililaisia kieliä puhui n. 60 000 henkeä, tunguusikieliä n. 44 600, turkilaisia kieliä n. 63 000 ja tsuksilaisia kieliä n. 20 000 henkeä. Kamassin kieli on hävinnyt kokonaan.

Näyttelyn yhteydessä julkaistaan samanniminen kirja, jonka on toimittanut Ildi-kö Lehtinen. Siperian kansojen maailma avautuu myös näyttelyn aikana järjestettävissä tapahtumissa, näytelmissä ja seminaareissa.

Näyttelyä ovat tukeneet Opetusministeriö ja Teboil.

Kielentutkija Toivo Lehtisalo teki kahden vuoden mittaisen tutkimusmatkan nenetsien pariin 1911-12. Nenetsijä kesäpaikalla sääskien aikaan.
Kuva Toivo Lehtisalo, Museovirasto

